

הגרע"א בגהש"ס כאן) דכיון שהפסיק ב"ארץ" שני, ע"כ כדי להקדים כדאיתא בע"ב דהמוקדם לארץ קודם. וזו הראיה שהפסוק בא להקדים קפי.

"כל המוקדם בפסוק מוקדם לאכילה" - בלא ברכה

עוד יש לעזור כאן הלא ברכה שלפני האכילה היא כולה רק מדרבנן ואין יתכן שהפסוק אמר דיני קדימה בברכות שהם כולם מדרבנן קפי.

ונראה דבאמת דיני הקדימה דאורייתא אינם בברכה, אלא באכילה. שאם יש לפניו כמה מינים יש לו להקדים ולאכול המוקדם בברכה. וכה"ג מצינו (שו"ע או"ח רע"א, ט') שמכסים הפת בשעת קידוש מפני בושטה של פת.

וז"ל רש"י ד"ה ופליגא דרבי חנן "הא דרבי יצחק דאמר המוקדם קודם לברכה, אלמא קרא לשבח א"י בא שיש בה פירות החשובים הללו ומנאן כסדר חשיבותם. ופליג אדרבי חנן דאמר לא בא הכתוב להודיע שבח חשיבות הפירות בטעם שלהם, אלא שבחה של א"י שיש בה פירות ששיעורי תורה נתלין בהן. וכיון דהכי הוא לא הקפיד הכתוב על סדרן שהרי בזו כולן שווין". כלומר לרבי יצחק שבא הכתוב לשבח את א"י בטעם פירות שלה, ע"כ המוקדם בפסוק מוקדם בטעמו וחשיבותו. משא"כ לרבי חנן שהכתוב אינו מדבר בשבח הפרי, אלא בשבח א"י שיש בה פירות ששיעורי תורה נתלין בהן, בשיעורי תורה לא שייך לומר שיש חשיבות לשיעור כזית יותר מכותבת, דכ"א ושיעורו שלו. ואין חשיבות למוקדם מחבירו. עכ"פ מבואר בדבריו שהנידון הוא האם יש ללמוד מהפסוק חשיבות לפירות. אבל לכו"ע לא באנו ללמוד מהפסוק קדימה לברכות - הר"ח נוימו.

מהגירסא שלפנינו בתמרים ורימונים והרמב"ם מעמידה בענבים ורימונים. וגם משנה הרמב"ם לומר זה שני וזה שלישי בעוד שלפנינו בגמ' הגירסא זה שני וזה חמישי. ומבאר הגר"א דהרמב"ם לשיטתו גרס אחרת בגמ' ובמקום רימונים גרס "ענבים" והכוונה לייין, והשתא א"ש דאין ברכותיהן שוות דהתמרים ברכתן כפה"ע ואילו היין כפה"ג. ולכן יש דין קדימה.

"כל המוקדם בפסוק" - ההוכחה שכוונת התורה להקדים בפסוק

כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה. יש כאן לעזור: מה ההכרח דהוקדם בפסוק משום שקודם לברכה הרי צריך לכתוב את כולם וע"כ צריך להקדים אחד מהם. ותי' הטו"א (חגיגה י"ב, ב') ציין לו

לומר דמיירי שאחת מהם היא פת הבאה בכיסנין שברכתה מזונות וא"כ אין ברכותיהן שוות. דהא קאמר התם "מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע" והיינו שהברכה היא על שתיהן הרי שברכותיהן שוות.

קפי. וכ"כ הצ"ח כאן, וע"ע מש"כ הצ"ח לבאר אליבא דר"ח למה נאמר "ארץ" בתרא.

בעיקר קושיית האחרונים דלמא משם דהכרח הוא להקדים אחד מהם ולא דוקא מפני חשיבותו. יש בזה דברים יסודיים ב"לשם שבו ואחלמה" (חלק הביאורים סוף שער אח"פ) שכתב דלא שייך להקשות כן בתורתנו הקדושה. "משום שכל התורה הוא אור אלקותו ית"ש א"א שיהא בה שום כח ושום ענין בלא כונה וללא תועלת ח"ו".

קפד. וכבר הקשה כן הפנ"י. ושמעתי לתדך על פי מה שמבואר בדברי רש"י שהפסוק לא אמר דין קדימה בברכות, אלא הפסוק רק אומר חשיבות הפירות. וממילא אנחנו יודעים שיש להם קדימה לברכה מפני חשיבותם. ומיושבת קושיית הפנ"י.

והיינו מפני שיש להקדים אכילת הפתקפה. ומה שבגמ' הזכירו "מוקדם לברכה" היינו לאחר שתיקנו חז"ל ברכת הנהנין הרי שהקדמה היא בברכה. אבל אה"נ גם בלא ברכה יש להקדים באכילה.

ש: האם לפ"ז כשיש לו כמה מיני פירות משבעת המינים יש לו להקדים את אכילת המוקדם בפסוק גם לאחר שכבר בירך על המוקדם, דגם בהמשך האכילה יש להקדים את המוקדם לחבירו - ומצוי טובא בליל ר"ה שיש לפניו תמר רימון ותפוח ומברך תחילה על התמר. האם יש עדיין חיוב להקדים אכילת הרימון לאכילת התפוח (הר"ש כהן).

השיב רבינו שליט"א: כל דין קדימה באכילה הוא רק בראשון בלבד, ואח"כ אין עוד דיני קדימה כלל.

קפה. לא מצאתי מבואר בהדיא אם "בושתו של פת" הוא מפני שצריך להקדים אכילת הפת, או מחמת הברכה על הפת שצריך להקדימה. ואדרכה עי' מג"א (רע"א, כ') דלטעם שמכסה הפת משום בשתו "לפ"ז מיד כשבירך בפה"ג רשאי לגלותו. אבל לפי הטעם שמכסה כי היכי דתיתי הסעודה ביקרא דשבתא לא יגלהו עד אחר קידוש". הרי דמשום בשתו א"צ להקדימו אלא בברכה, והיינו שא"צ להקדים אכילת הפת לפני שתית היין.

והגר"ש שלוסברג שליט"א ציין בזה לדברי "לקט יושר" ה' שבת שכתב דדוקא המקדש צריך לכסות הפת, אבל השומעים א"צ לפרוש מפה על לחם שלהם "ומסתמא מי שאינו מברך לא עושה בושת לפת". ומבואר שם ששתו מן היין כ"א מכוס שלו. הרי מפורש שהבושת הוא דוקא משום קדימת הברכה. אולם עי' לעיל (ל"ט, ב') שהביא רבינו שליט"א דברי אבן העזר שהטעם שמכסין הפת בשעת קידוש מפני בושתה. היינו בושת הפת שיש להקדים אכילתה, ולא

אב תשס"ד

הקדים לברך על מה שאינו ז' מינים או שאינו שלם

ש: ברמ"א (רי"א, ה') בדיעבד אם הקדים לברך על המאוחר כגון שהקדים לברך שלא על שבעת המינים ייד"ח "ובלבד שתהיה דעתו עליו בברכתו". כלומר אינו נפטר מאיליו במה שהוא לפניו. וראיתי בספר אחד שכתב דכך גם בשלם כיון שיש לו להקדימו, אם בירך על שאינו שלם אינו נפטר ממילא אלא אם כיון עליו בהדיא האם הרב מסכים לכך.

ת: לא, באל"ף רבתי! קפ"ו

אלול תשס"ו

אורז אינו פוטר עוגה

ש: בירך "מזונות" על אורז, ואחר כך רוצה לאכול עוגה. האם צריך לברך שוב.

מפני הברכה.

קפו. סברת החילוק משום ששבעת המינים [חביב] המעלה שבהם היא בעצם המהות שלהם, שמין זה הוא חשוב יותר או חביב יותר. משא"כ שלם שאין במהותו חשיבות יותר, אלא רק שצורתו החיצונית מכובדת יותר. וזה פחות חשיבות, ולכן נפטר בדיעבד גם בלי כוונה (הרה"ג ישראל אלתר שליט"א).

שוב ראיתי שחילוק זה מתבאר בדברי רבינו יונה ברכות (כ"ח ע"א בדהרי"ף ד"ה הביאו) שמחלק בין ברכה על השלם לברכה על פת חיטין וז"ל "ומש"ה אמר בכאן דדברי הכל מברך על הפרוסה ולא אמר מצוה מן המובחר כמו שאמר למעלה ("שלמה מצוה מן המובחר"). מפני שלמעלה מדבר במין אחד ולפיכך אין בו אלא מצוה מן המובחר. אבל בכאן שהן ב' מינים האחד גרוע מחברו אמר שצריך לברך על הפרוסה לדברי הכל דחשוב עדיף". והן הן הדברים.